

HALİD HOCA: SURİYE'DE SİYASİ ÇÖZÜM CENEVRE-2'NİN BİTTİĞİ YERDEN BAŞLAMALI

Halid Hoca

Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) Başkanı olan Halid Hoca, 1965 yılında Şam'da doğmuştur. Hafız Esad döneminde iki kere gözaltına alındıktan sonra önce Libya'ya ardından Türkiye'ye gelmiş, 1994 yılında İzmir'de tıp fakültesini bitirmiştir. 2011'de Suriye'de başlayan krizin ardından Mart 2011'de Suriye Platformunu kurmuş, Ekim 2011'de ise Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulmasında kurucu üye olarak görev almıştır. SMDK'nın kurulmasında da çok büyük katkıları olan Hoca, başkan seçilene kadar SMDK'nın Türkiye temsilcisi olarak görev yapmıştır.

ORSAM: Suriye'deki devrimin ve daha sonrasında ki silahlı çatışmanın gelişimiyle ilgili genel bir değerlendirme yapabilir misiniz? Devrimin temel dinamikleri nelerdi? Devrimin çatışmalı bir aşamaya girmesinin sebepleri neler?

Halid Hoca: Suriye devriminin 53. ayını, başka bir deyişle 4.5 yılı geride bırakmış bulunuyoruz. Biliyorsunuz devrim, ilk başta normal bir protesto hareketiydi. Protesto eylemlerinin asıl dinamosunu sivil aktivistler, yani halk oluşturuyordu. Halkın oradaki talepleri çok basitti. Arap Baharı dalgasının sloganlarıyla hemen hemen aynıydı: özgürlük ve onur istiyorlardı. Fakat daha sonra Suriye rejiminin askeri gücünü kullanmasıyla ve şiddeti daha fazla tırmandırmasıyla protestolar, silahlı devrime dönüştü. Ardından Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) kuruldu ve yaklaşık 1.5 yıl Esad'a karşı silahlı bir mücadele verildi. Bu, başarılı bir mücadeleydi. O dönemde, yani 2012'nin sonuna kadar, bölgedeki rejimler birer birer düşüyordu: Bin Ali'den sonra Hüsnü Mübarek, Mübarek'ten sonra Kaddafi. Ondan sonra Ali Abdullah Salih de ülkeden kaçtı. Esad da buna paralel olarak gerilemeye başladı. Bütün Suriye'yi kontrol etme umudunu yitirdi ve kırsal alandan şehirlere çekildi.

2012 yılının sonuna doğru Esad, Şam'da ciddi bir tehlike hissetti. Başkanlık sarayı bizzat hedef alınmaya başladı. Ondan sonra İran faktörü araya girdi. Buna paralel olarak, bölge rejimleri, tehlike hissetmeleriyle, karşı devrim hareketi başlattılar. Bu da tam olarak, Doha'da 2012 yılının sonuna doğru Suriye Ulusal Koalisyonu'nun oluşumuna denk geliyor. Biz bir iki ay içerisinde ciddi bir rejim değişikliği olmasını beklerken, karşı devrimler araya girdi ve Esad rejimi ayakta tutuldu. Haziran 2013'te Hizbullah'ın Kuseyr kentini ele geçirmesiyle ve 2 ay sonra Esad rejiminin Guta'da kimyasal katliam yapmasıyla Suriye'de ciddi bir dönüm noktasından geçildi. Esad, kimyasal silahlarını vererek ABD'den zaman satın almış oldu. Bunun da fikir babası, biliyorsunuz, Ruslardı. O günden bugüne, çok açık bir şekilde, ABD tarafından Esad'ın Suriye'nin geleceğinde yer almaması gerektiği yönünde açıklamalar yapılıyor olsa da fiili olarak rejim ayakta tutulmaya çalışıldı ve aslında inisiyatif, Rusya'nın elindeydi. Bugünlerde çok bariz bir biçimde görüyoruz ki Ruslar hem siyasi inisiyatifi eline almış durumda, hem de askeri olarak Esad'a ciddi bir şekilde destek veriyor.

İŞİD faktörü de çok önemli. İŞİD, Musul'u ele geçirdikten sonra Rakka'ya geçerek,

Rakka'nın en büyük askeri birliği olan 19. Tugayı ve ardından askeri havaalanını ele geçirerek, Rakka'dan sonra Mayıs 2015'te Tedmur'u alarak çok ciddi güç kazanmış durumda. IŞİD, Musul'dan kazandığı askeri mühimmat ve maddi kazançtan sonra Rakka'da, Tedmur'da gerek askeri gerek maddi olarak çok ciddi kaynaklar elde etti. Suriye'nin doğusunda petrol kaynakları mevcut ve bunların %90'ına yakını IŞİD'in kontrolünde ve IŞİD bundan petrolü ve doğal gazı rejime satmak suretiyle gelir elde ediyor. Tabii ki bütün bunlar Suriye sorununu basit bir özgürlük talebinden çıkarıp çok daha komplike bir hale getirdi; bir vekâlet savaşına dönüştürdü. Bu durumda Suriye rejimi de çöktü. İki ayrı araştırma kuruluşunun yaptığı araştırmaya göre, Suriye rejimi, Suriye'nin sadece %16'sını kontrol ediyor. Esad son konuşmasında bunu kendisi itiraf etti. Şam'a doğru çekildiğini ve askere katılım olmadığını söyledi. Vatandaşlık mefhumuna çok ciddi tehlike yaratacak bir kavram getirdi. "Vatandaş, Suriye'de doğup büyüyen değil, Suriye'yi savunandır" diyerek, bu sefer İran'ı, İran'ın işgalini haklı çıkardı. Bütün bunlar rejimin ve Esad'ın bizzat çöküş yaşadığını gösteriyor.

Öbür taraftan Suriye'nin güneyi ve kuzeyi ÖSO ta-

rafından kontrol edilmekle beraber sahil bölgesi ve hatta Şam ciddi bir demografik değişim yaşıyor. Sahil bölgesi, Esad için önemli bir kaleymiş şu anda buraların doğudan ve kuzeyden göç almasıyla demografik denge, Sünnilerin lehine değişti. Şam'da ve özellikle İran ve Hizbullah'ın kontrol ettiği Humus, Hama gibi bölgelerde ise demografik denge, İran lehine değişmektedir. Bu durum, kendi haline bırakılırsa Suriye'nin yaşadığı kaostan çok daha büyük bir kaos ortamını beraberinde getirecek. Bu şekilde devam ederse Suriye'nin adeta 'Somalileşmesi' söz konusu. Tabii ki Türkiye'nin koalisyon güçlerine katılması ve kuzeyde güvenli bölge yaratma isteği ile PKK ve IŞİD'e karşı savaş başlatması bizim için bir fırsattır. Çünkü biz Esad birliklerine karşı savaşırken IŞİD, Halep'in kuzeyinde sanayi bölgesinde, Mumbuç'te, Cerablus'ta, Bab bölgesinde, bizi sırtımızdan bıçaklıyor. Bu yüzden güvenli bölge olursa bizim 'arka bahçemiz' dediğimiz bölgeyi çok rahatlatacak ve Halep'i kontrol altında tutmamızı sağlayacak. O durumdan yararlanıp hem siyasi hem askeri muhalefet olarak Suriye içerisinden komuta etme imkânımız olacak. Bu da oyunun kurallarını değiştirici bir hareket olur. Şu andaki askeri durum bu şekilde. Siyasi olarak, Rusya bahsettiğim bütün bu senaryonun önüne

İran'ın rejimi değil, Esad'ı kurtarmaya yönelik bir yaklaşımı var. Rusya ise rejimi kurtarmak istiyor.

geçmek için siyasi müzakereleri başlatmak istiyor. Arkasına uluslararası camianın onayını veya suskunluğunu alarak şu anda Suriye konusunda siyasi arenayı kontrol ediyor. De Mistura'nın Birleşmiş Milletler (BM)'e sunduğu raporu incelseniz Rusya ve İran'ın istediği biçimde öneriler var. Bu şekilde Cenevre kararlarını *bypass* eden bir siyasi çözüm, rejimi destekleyecektir. Sadece rejimi değil Esad'ı da kurtaracaktır. Bu yüzden biz siyasi çözüm için, Cenevre Bildirisini kabul etmekle beraber, Cenevre'yi *by-pass* eden herhangi bir öneri veya projeyi uygun bulmuyoruz. Eğer siyasi çözüm olacaksa Cenevre-2'nin bittiği yerden başlamalı. Yani her iki taraf, rejimle muhalefet, oturup geçiş iktidarı üzerinde anlaşır ve karşılıklı kabul ilişkisiyle bu geçiş dönemini yönetir. Akabinde seçimler olur, Suriye halkı istediğini seçer, yeni bir parlamento kurar, yeni anayasa yazılır. Aksi halde, bizim açımızdan, meseleyi teröre karşı savaş ya da erken

seçime indirgemek mümkün değil. Suriye halkı bu tür manevraları kabul etmeyecektir.

Bu noktada, İran'ın, sizin de bahsettiğiniz gibi, seçimler olsun veya teröre karşı savaş olsun, farklı noktaları öne çıkaran girişimleri, dört madde dedikleri bir inisiyatifleri var. Diğer taraftan Rusya'nın inisiyatifi karşımızda. Buradan hareketle, İran ve Rusya arasında Esad rejimini kendi kontrolünde tutabilmek için bir rekabet bulunduğuna ilişkin yorumlar yapılıyor. Rusya'nın özellikle son inisiyatifinin biraz da Esad rejiminin İran'ın eline tamamen kaymasını engellemeyi amaçladığı söyleniyor. Bununla ilgili siz ne düşünüyorsunuz?

Biz bu 4.5 yıl içerisinde İran ile Rusya arasında bir nüansın olduğunu görüyoruz. Rusya, her ne kadar ön şart

olarak Esad'ın ayrılmasını kabul etmiyoruz demiş de olsa, Rusların Esad üzerinde ısrar ettiğini görmüyoruz. Esad'ın alternatifleri, Ruslar tarafından görüşülebilir. Fakat İran'da bunu görmüyoruz. İran, Hafız Esad'dan başlayan ve Beşar Esad ile devam eden süreçte bizzat Esad ailesine yatırım yapmış durumda ve İran'ın rejimi değil, Esad'ı kurtarmaya yönelik bir yaklaşımı var. Rusya ise rejimi kurtarmak istiyor. Suriye'deki bazı şahıslar aracılığıyla kendi menfaatlerini korumak istiyor. Aradaki fark bu. Bu arada Mısır da bölgesel bir güç olarak araya girdi. Mısır da burada Sisi tarzı, sahte bir muhalefet arayışı içerisinde. Fakat yine de İran'dan ve Rusya'dan farklı bir yaklaşımı var. Mısır'ın burada öne çıkması, zayıf bir ihtimal. Öte yandan gerek İran'ın, gerek Rusya'nın ve gerekse Mısır'ın inisiyatifleri, uluslararası camia ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından kabul edilen Cenevre Bildirisi'ni *bypass* etmeye yönelik manevralardır. Bu yüzden aralarında nüans olsa da 300,000'i aşkın şehit veren Suriye halkı tarafından hiçbir şekilde bunlara olumlu yaklaşılmıyor. Bundan sonra da olumlu yaklaşılacağını sanmıyorum.

Peki, daha önce bahsettiğiniz demografik olarak insanların yerinden edil-

mesi meselesine gelelim. Rejimin kontrolündeki alan azaldı, fakat muhalif grupların kendi içindeki bölünmeleri, IŞİD'in ortaya çıkışını ve Kürtlerin kontrol ettiği bölgeleri düşündüğümüz zaman sahada fiili olarak bir parçalanma var. Vatandaşlık mefhumundan bahsettiniz; bu da dönüşüyor bu süreçte. Suriye'nin geleceğine yönelik olarak şu an içinde bulunduğumuz durum, bizi nasıl bir perspektifle karşı karşıya bırakıyor? Suriye'nin bütünlüğü sorusuna dair neler söyleyebilirsiniz?

Şimdi IŞİD her ne kadar coğrafi olarak Suriye toprağının %50'sini kontrol ediyor olsa da kontrol ettiği coğrafi alanda nüfus yoğunluğu yok; genellikle Rakka'da hâkim. Nüfus yoğunluğu, tamamen Suriye'nin batı kısmında. PYD'ye bakacak olursak; PYD geçici olarak kendi kantonlarını oluşturmuş ve fiili ayrılıkçı bir durum yaratmış durumda. Bu kantonların birbirleriyle temas etmesi söz konusu değil. Uzun vadede Afrin, Ayn el Arap ve Kamışlı Kantonlarının ayrı olarak devam etmesi mümkün değil. Esad'ın da Şam'ı sahille birleştirip burada ayrı bir yönetim oluşturması, şu anda söz konusu değil. Kısa vadede böyle bir parçalanmışlık durumu var,

Güvenli bölgeyle mülteciler kendi topraklarına dönerler, insani yardıma daha kolay ulaşılır, sivil yönetim anlayışı daha fazla yayılır ve terörle, aşırı düşüncelerle mücadele daha iyi verilir. Bu yüzden güvenli bölge demek istikrar demektir.

doğru. Yani Suriye'nin güneyi, ayrı ÖSO tarafından kontrol ediliyor. Halep'te daha ırlımlı bir ÖSO var. İdlib'te El Nusra dışında Cundül Aksa, bir kısım Ahrar'ın da bulunmasıyla orada biraz farklı bir yönetmiş gibi algılanıyor; fakat bu, kısa vadede oluşmuş *de facto* bir durumdur. Bu *de facto* durumun statüko haline dönmesi, kısa ve orta vadede mümkün olsa da uzun vadede bunlar çözülecektir. Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki Halep'te oluşturmak istediği güvenli bölge başarıya ulaşırsa, ÖSO'nun orada toparlanması, sivil yönetimin oluşması ve mültecilerin topraklarına dönmesi ile birlikte tehlikeden uzaklaşma süreci başlamış olur. Bu yüzden biz güvenli bölgeyi çok önemli görüyoruz. Kaos olan bölgede bölünme ve terör yaşanır, ama istikrar olan bölgede bölünme yaşanmaz; refah yaşanır. Değim gibi, güvenli bölgeyle mülteciler kendi topraklarına

dönerler, insani yardıma daha kolay ulaşılır, sivil yönetim anlayışı daha fazla yayılır ve terörle, aşırı düşüncelerle mücadele daha iyi verilir. Bu yüzden güvenli bölge demek istikrar demektir.

Çözüme giden bir süreci adım adım öngörüyorsunuz. Bu bağlamda sizin koalisyon olarak katıldığınız diplomatik temaslarınız var. Özellikle bu krizde önemli aktörler olan ABD ve bazı Batı ülkeleriyle temaslarınız var. Onların pozisyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Dediğiniz vizyona yakın bir anlayış değişikliği görülüyor mu?

Şimdi bütün Batılı ülkelerin dile getirdiği şey istikrar. Biz de zaten istikrardan bahsediyoruz; fakat onların yaklaşımları farklı. Onların gördükleri şey terör. Artık Esad'ı da tehlike olarak görüyorlar, fakat kendilerine asıl

dokunacak olan tehlikeyi terör tehlikesi olarak görüyorlar. Fakat biz de bunlara bütün ziyaretlerimizde söylüyoruz: terörün kökü Esad'ın kendisidir, Esad'ın istihbarat örgütleridir. Kaldı ki terörden kasıt sadece Sünni kökenli örgütlerin yaptığı terör değil. Doğrudur, IŞİD bir terör estiriyor; korkunç bir terör estiriyor, fakat burada farklı terörist örgütler olarak Hizbullah var, Ebu Fadl Abbas var, İran'ın Irak'tan Pakistan'dan Afganistan'dan getirdiği savaşçılar var. Bunların yaptığı vahşet gösterilmiyor. Hatta IŞİD Suriye'ye girmeden önce IŞİD'in yöntemlerini rejim safındaki milisler uyguluyordu. Bu yüzden bizim için Esad'ın varlığı terörün devamlılığı demektir. Esad ve Esad'ın rejimi var olduğu sürece Sünni ya da Şii terör grupları üretilecektir; çünkü bunların fabrikası Esad'ın istihbarat birlikleridir. Batılı ülkeler, biz bunu söylediğimizde anlayışla karşılıyorlar, fakat sonuçta bir şekilde kendilerini saldırılardan başışık görmek istiyorlar. Terörle mücadelede biz, ÖSO olarak, zaten gerek ABD'nin başlattığı eğit donat programına, gerek yan programlara destek veriyoruz, fiili katılımımız var. Rusya diplomatik olarak inisiyatif almış gözüküyor olsa da Rusya'nın bu zihniyetle, yani Esad'ı, rejimi koruyarak, Esad'a dokunmayarak siyasi çözüm başlatması mümkün değildir. Batılı ülkeler de bu-

nu görüyor. Esad zaten siyasi çözüme hiçbir şekilde yanaşmayacak. Son konuşmasında bunu dile getirdi. Benim öngörüm, sahadaki askeri dengeler tekrar değişirse, terör ve IŞİD faktörü, ortadan kalkarsa daha önce ÖSO tarafından kurtarılmış olan topraklar tekrar muhalefetin eline geçer. Bu durumda Esad ciddi biçimde sıkıştırılmış olarak Cenevre Bildirisi'nin şartlarını kabul etmiş olacak. Aksi takdirde, mevcut durumu koruyarak siyasi müzakerelerin başlamasını mümkün görmüyorum.

Koalisyon olarak karşı karşıya olduğunuz bazı açmazlar da var. İçeriden bakarak özellikle sizin başkan olarak kendi dönemi- ni de geriye bakarak değerlendirdiğiniz zaman bir otokritik yapar mısınız? Koalisyon hangi alanlarda daha farklı bir yol takip edebilirdi? Hataları nelerdi?

Biz Koalisyon olarak, devrim durumuna değil, istikrarlı demokrasilere uyan bir yapıya sahibiz. Ancak Koalisyon'un böyle kurulmuş olması, bence temel bir hata oldu. Çünkü kararlar demokratik zeminde yapılan yarış ve çatışma durumundan çıkıyor. Koalisyon, Kürt grupların yanı sıra Arap aşiret temsilcileri, liberal gruplar, ÖSO temsilcileri, yerel idare meclisleri temsilcileri

Bizim için Esad'ın varlığı terörün devamlılığı demektir. Esad ve Esad'ın rejimi var olduğu sürece Sünni ya da Şii terör grupları üretilecektir; çünkü bunların fabrikası Esad'ın istihbarat birlikleridir.

ve Müslüman Kardeşler gibi Suriye'nin tüm etnik unsurlarını ve siyasi yelpazesini barındırıyor. Yani Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Koalisyonu'nun adeta parlamentoya benzer bir yapısı var. Bu da bence devrim haline uyar bir model değil. Asıl hatamız o. Ben başkanlığa başladığım zaman ayrışma yerine konsensüs mekanizmasını oluşturacağız, dedim. Bunu da yapısal sorunlardan dolayı başaramadık. ÖSO'yu belli bir çatı altına almaya yönelik adım attık. Bu adım önümüzdeki günlerde sonuçlanacak. Eski askeri komiteyi feshettik. Şu an bütün alanda etkin olan gruplardan yaklaşık 60 kişilik bir komuta heyetiyle yeni Yüksek Askeri Komuta'yı kuruyoruz. Başında genel kurmay başkanı olacak. Bu komite, sahayı daha reel bir şekilde yansıtmış ve Koalisyon'la olan ilişkisini daha çok sağlamlaştırmış olacak. Bu yüksek komuta heyeti adımını yaklaşık 6 ay önce attık ve şu anda son duruma geldi. Saha-daki gruplarla olan ilişkimiz iyi; şimdi bu ilişkiyi daha çok sağlamlaştırdık. Siyasi olarak Suriye Halkının Dostları Grubu ülkelerinden maalesef beklediğimiz yardımı alamadık. Hatta neredeyse yardım kesildi. *Trust Fund*dan bize yardım gelmiyor; geçici hükümet aracılığıyla bir şey gelmedi. Koalisyon kapsamında siyasi bir faaliyet yürütüyorsunuz, fakat bunun için maddi imkânlar lazım. Ben başkanlığa geldi-

ğimde uluslararası müttefiklerden, daha doğrusu bölgesel dostlardan geliyordu bu para. Fakat bugün bu destek kesildi ve bu yüzden zor şartlarda devam ediyoruz. Türkiye'nin desteği baştan beri mevcuttu, aynı şekilde devam ediyor. Şu anda Koalisyona, Suriye muhalefetine sadece Türkiye gerçek anlamda destek veriyor.

Sizin kişisel olarak da Suriye muhalefeti içinde özel bir konumunuz var; Türkmen arka planınız düşünüldüğünde. Bu bir engel oldu mu sizin için? Karşınıza çıktı mı?

Hiçbir zaman engel olmadı. Ben Türkmen kimliğimle seçilmedim. 2005'te bütün siyasi yelpazeyi içinde barındıran ilk muhalif grup olan Şam Deklarasyonu'nun Türkiye ayağını kurmuştum ve Türkiye temsilciliğini üstlenmiştim. Koalisyonun bünyesine Türkmen kimliğimle katılmadım; aktivist kimliğimle katıldım ve Türkiye'ye gelen neredeyse tüm muhaliflere yardımcı oldum. Türkmen olduğum için, Türkiye'de kaldığım için veya Türk vatandaşı olduğum için seçilmedim. Gerçekten bu 4.5 yıl içerisinde bütün gruplara eşit ve proaktif olarak yaklaştığım için birbirlerinden farklı siyasi gruplar tarafından seçildim. Liberaller beni aday gösterdiler, ama Kürt Ulusal Konseyi de beni seçti. İkinci seçimde de aynı şekilde oldu.

Bu yüzden Kürtler de seçti; diğer yerel idare meclisleri ve Suriye'deki silahlı grupların temsilcileri de beni seçti. Hiçbir zaman ben kendi kimliğimi ve Türkiye ile olan ilişkimi Koalisyon içerisinde yükselmek için bir avantaj olarak kullanmadım, kullanmıyorum.

Size bir dezavantaj da oluşturmadı herhalde?

Dezavantaj oluşturmadı. Yabancı medyanın yazıp çizdiğine bakmıyorum ben.

Suriye krizinin bir boyutu da milyonlarca insanın yerinden edilişi. Gerek Suriye içerisinde yerlerinden edilen, gerekse yurtdışına komşu ülkelere, oradan da diğer üçüncü ülkelere ve Avrupa'ya mülteci olarak farklı şekillerde gitmeye çalışan Suriyeliler var. Suriye krizine mülteciler boyutuyla baktığımız zaman karşımıza dramatik bir tablo çıkıyor. Suriyeli mültecilerle ilgili yürüttüğünüz çalışmalar var mı? Bir yandan askeri ve siyasi boyutu ile içerideki geçişle meşgulsünüz, ama Suriye dışına çıkmak zorunda kalan Suriyeli mültecilerle ilgili sizin çalışmalarınız nelerdir? Kriz çözüldükten sonra, bir

barış olması durumunda bunların geri dönüşlerine dönük olarak hazırlıklarınız var mıdır?

Mülteci sorununa yönelik en köklü çözüm, güvenli bölgeler oluşturmaktır. Çünkü mülteciler genellikle varil bombalarından kaçıyor. ÖSO karada güvenlik sağlayabiliyor, fakat hava bombardımanlarının yarattığı güvensiz ortam, krizi derinleştiren en önemli faktör.

Aslında mülteci sorununu, insanları mülteci konumuna getirmeden çözmek gerekirdi diyor-sunuz.

Şimdi de öyle. Suriye içerisinde güvenli alanlar oluşturabilirsek mülteciler döner. Belli bir süre içerisinde gerek güneyden gerek kuzeyden dönüşler yaşanır. Fakat maalesef burada ABD'nin direnmesiyle, güvenli bölgeleri oluşturmada veto kullanmasıyla, bu sorun hala devam ediyor. Türkiye'de iki milyona yakın mülteci var. Mültecilerin en rahat yaşadıkları ülke Türkiye'dir. Diğer bölgeleri de ziyaret ettim. Lübnan'da mülteci kampı bile yok. Kendi imkânlarıyla kurdukları çadır veya boş alanlarda yıkılmış binalara sığınarak ayakta kalmaya çalışıyorlar. Bu mülteci sorunu bölgesel değil, uluslararası bir sorun. Her ne kadar böl-

Şu anda Koalisyon'a, Suriye muhalefetine sadece Türkiye gerçek anlamda destek veriyor.

ge ülkeleri yardım etmeye çalışıyorsa da uluslararası camia, özellikle BM'nin kurumları, maalesef bu konuda yetersiz kaldı. Burada mülteci sorununu yaratan, Suriye'deki kaos ortamıdır. Tekrar söylüyorum; eğer böyle devam ederse daha büyük mülteci dalgalarıyla karşı karşıya kalabiliriz. Esad yanlısı milisler baştan beri şu sloganı kullandı: “Ya Esad kalır veya ülkeyi yakarız.” Bir de “ya Esad veya hiç kimse” diye bir slogan kullanıldı. Bu yüzden bu rejim sonuna kadar Esad'ın ayakta kalması uğruna Suriye halkını yok edecek. Suriye rejimi tarafından bu sorun sürekli üretilecek. Varil bombaları, kimyasal silah ve klorin gazı sürekli kullanılıyor ve bundan dolayı mülteci sorunu yaşanıyor. BM, 2118 sayılı kararını uygulayamadı. BM, 7. Bölüm çerçevesinde bir ceza çıkarabilirim diyor, fakat Esad yine kimyasal silah kullandı, ama BM yine görevini yerine getiremedi. Mültecilere gereken yardımı sağlayamadı. Bu yüzden bazı ülkeler çok

yetersiz; Ürdün gibi, Lübnan gibi ve hatta Kuzey Irak yönetimi gibi. Mısır gibi bazı ülkelerse mültecileri, iç siyasetin tartışmalarında kullanıyor. Bu yüzden Suriye'deki kriz bu şekilde devam ederse mülteci sorunu baş edilebilecek bir sorun olmayacaktır. Mutlaka bu krizi sonlandırmaya yönelik güvenli alanlar oluşturmak gerek. Cenevre Bildirisi'ni temel alarak, masadan çekilen tarafı zorla masaya getirerek ve Suriye'de istikrarı sağlayarak Suriye'deki sorun çözülebilir. Başka türlü çözülemez.

De Mistura'dan bahsettiniz. Kendisinin farklı girişimleri oldu. Ashında başından beri Suriye krizi uluslararası diplomatik girişimler için bir deneme tahtası gibi oldu. Farklı modeller denendi adeta. De Mistura'nın inisiyatifleri bile, mesela Halep'teki çatışmayı dondurma önerisi, bir entelektüel egzersizden öteye geçemedi, ama

zaman kaybına yol açtı. Sonrasında farklı grupları Cenevre'ye davet ederek onlarla görüştü. Akabinde BM'ye verdiği rapor neticesinde, en son çalışma grupları fikri ortaya çıktı. Bu en son girişimle ilgili siz ne düşünüyorsunuz?

Çalışma grupları konusunda De Mistura daha önce kendi belirlediği 216 kişiyi istişare için Cenevre'ye davet etmiş. Bu 216 kişinin 130'u, kimliğini açıklamamış. İstişare sonucunda De Mistura, davet ettiği grup ve kişilerden anayasa, güvenlik, terörle mücadele, yeniden yapılanma ve iç barış konularını ele almak üzere 4 çalışma grubu oluşturmak istiyor. Bu şekilde esas konu olan ve Cenevre-2'de Esad'ın temsilcileri tarafından masadan uzaklaştırılmak istenen geçici iktidar heyeti konusu ötelenmiş oluyor.

Biraz sahadaki isimleri dinleyelim gibi bir argümanı vardı. Güvenlik kaygısı nedeniyle isimlerde gizlilik var, ama soru işareti ortaya çıkıyor elbette.

Soru işareti tabii ki var. Biz sahadaki gruplarla konuşuyoruz, muhaliflerle görüşüyoruz, hatta gri alanda olan muhaliflerle görüşüyoruz. Siz böyle bir şey önerdiniz mi? Yok, diyorlar. De Mistura, "yaptığım istişare toplantıları sonucunda bu öneriler çıktı" diyor. Dörtlü

grup oluşsun, teknik konuları konuşsun, rejim muhalefet ve De Mistura'nın kendi seçeceği başka üçüncü taraf bahsettiği konuları görüşün istiyor. Burada bence, tabiri caizse, De Mistura ve ekibi tarafından bir siyasi süreç mühendisliği yapılıyor. Çünkü burada yine ÖSO ile Suriye rejimi karşı karşıya oturup Suriye'nin güvenliğini tartışmayacak. Yine rejim ayrı bir alanda olacak, ÖSO ayrı bir alanda; tabii eğer olursa. Yine muhalefet olarak, Moskova'ya yakın muhalefet var, Mısır'a yakın muhalefet var. Astana'da da bir muhalefet çıktı. Bunlar ayrı ayrı oturup bir şey verecekler, bütün çıktılarını De Mistura değerlendirip dörtlü grup tarafından böyle bir öneri geldi, diyecek. Fakat burada Cenevre Bildirisi nerede, geçici yönetim organı nerede? Yok. Teknik konular daha önce ateşkesi amaçlayan ve rejim tarafından içi boşaltılan De Mistura'nın Halep'teki ateşkes önerisine benzer bir egzersiz. Ve bence zaman kaybindan başka bir işe yaramayacak. Eğer BM tarafında gerçekten bir ciddiyet varsa BM'nin önce bizatihi 2118 sayılı BMGK kararına saygı duyması, o kararı uygulatması lazım. Cenevre Müzakereleri'nin bu şekilde yeniden canlandırılması gerekiyor. Aksi halde, BM bu tür *bypass* etme manevralarından uzak durmalı.

Son olarak, eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Cenevre Bildirisi'ni temel alarak, masadan çekilen tarafı zorla masaya getirerek ve Suriye'de istikrarı sağlayarak Suriye'deki sorun çözülebilir. Başka türlü çözülemez.

Suriye'de çok az gözlemci ve analist tarafından tahmin edilebilen bir süreç yaşıyoruz. Suriye sorunu merkezi bir sorun. 4.5 sene sonra görüyoruz ki gerek bölgesel gerek uluslararası aktörlerin el çekmediği bir ülkedir Suriye. Suriye sorununun vekâlet savaşı şeklinde devam etmesi, tüm bölgeyi içine alacak bir kaos ortamı doğurabilir. Bu yüzden kimse bu sürecin kendi haline bırakılmasının lüksüne sahip olmamalı. Müdahale gerekiyor. Gerek IŞİD gerekse El Kaide bağlantılı gruplar ciddi birer tehlikedir. Hizbullah gibi İran tarafından yönlendirilen Şii milisler de aynı şekilde tehlike arz ediyor. Bir an önce bunlarla

ve bunları kullanan güçlerle mücadele edip krizin büyümesinin önüne geçilmelidir. Unutulmalıdır ki bu sorunların kökeninde Esad rejiminin istihbaratı vardır. Bu yüzden Esad var olduğu sürece bölgede çözümden bahsetmek mümkün değildir. Ben, Türkiye'nin son hamlesiyle tünelin ucunda ışık görüyorum. Şunu söyleyeyim, Suriye devrimi mutlaka kendini tamamlayacaktır. Bunun için siyasi olsun askeri olsun devrimin hedefleri gerçekleşinceye kadar mücadele devam edecektir.

Bu zevkli mülakat için teşekkür eder çalışmalarınızda muvaffakiyet dileriz.

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelere doğrudan yansıtılabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesine gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM'ın kurumsal görüntüsünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr